

Podśluchy zgodnie z prawem. Przepisy o wykorzystywaniu środków technicznych w pracy operacyjnej jako akty wykonawcze do Ustawy z 14 lipca 1983 r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych

W listopadzie 1956 r. w wyniku reorganizacji organów bezpieczeństwa PRL nastąpiły ważne zmiany polegające na „ukryciu” Służby Bezpieczeństwa w strukturach centralnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW) i terenowych Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej. MSW było szczególnym ministerstwem, w skład którego wchodziły jednostki (departamenty, biura itp.) spełniające swoje zadania dla różnych organów bezpieczeństwa państwa, nie tylko SB i MO¹. Podstawą jego funkcjonowania w latach 1956–1990 były normatywy opublikowane w Dzienniku Ustaw w latach: 1956², 1983³ i 1989⁴.

W pierwszej połowie lat osiemdziesiątych doszło do zasadniczych zmian w MSW. Po objęciu z końcem lipca 1981 r. urzędu ministra Czesław Kiszczak przeprowadził reorganizację ministerstwa. Już 27 listopada 1981 r. wydał zarządzenie nr 055/81 w sprawie zakresu działania członków kierownictwa MSW, w którym podzielił resort na siedem służb (Służba Wywiadu i Kontrwywiadu, Służba Bezpieczeństwa, Służba Zabezpieczenia Materiałowego, Służba Zabezpieczenia Operacyjnego, Służba Polityczno-Wychowawcza, Służba Kadry i Doskonalenia Zawodowego, Wojska MSW). Wprowadzenie stanu wojennego w grudniu 1981 r. opóźniło reorganizację w ministerstwie i powrócono do niej dwa lata później. 12 kwietnia 1983 r. minister spraw wewnętrznych wydał zarządzenie nr 027/83 w sprawie zakresu działania członków kierownictwa MSW,

¹ Szerzej na ten temat zob. *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

² DzU 1956, nr 54, poz. 241. Został on również wydany wspólnie zob. *Ustawa z dnia 13 XI 1956 r. o zmianie organizacji naczelných organów administracji publicznej w zakresie bezpieczeństwa publicznego* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa...*, s. 191.

³ DzU 1983, nr 38, poz. 172. Zob. *Ustawa z dnia 14 VII 1983 r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów* [w:] *ibidem*, s. 237–243.

⁴ Uchwała nr 128/89 Rady Ministrów z 22 VIII 1989 r. zmieniająca Uchwałę w sprawie nadania statutu organizacyjnego Ministerstwu Spraw Wewnętrznych; Zarządzenie nr 075/89 z 24 VIII 1989 r. w sprawie likwidacji i przekształcenia niektórych jednostek organizacyjnych MSW. Zob. *ibidem*, s. 254–260.

które powtarzało w całości zarządzenie nr 055/81. Nowością było w nim powołanie ósmej służby – Służby Milicji. 14 lipca 1983 r. została wydana Ustawa o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów⁵. Dołączono do niej dziewięć aktów wykonawczych opublikowanych w Dzienniku Ustaw, które miały charakter jawny i powszechny⁶. Komentarz prawny i ich interpretację zamieszczono w publikacji resortowej Departamentu Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego MSW⁷. Oprócz przepisów jawnych, do ustawy z 14 lipca 1983 r. wydano normatywy o charakterze tajnym, przeznaczone dla funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej. Większość z nich dotyczyła wykorzystywania środków technicznych w pracy operacyjnej dla utrwalenia śladów i dowodów: uchwała nr 180 Rady Ministrów z 31 grudnia 1984 r.⁸, porozumienie między ministrem spraw wewnętrznych

⁵ A. Jusupović, *Organy bezpieczeństwa państwa w dokumentacji MSW. Próba systematyki* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa...*, s. 19–31.

⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z 18 VIII 1983 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Wewnętrznych, DzU 1983, nr 48, poz. 48; Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 25 X 1983 r. w sprawie zakresu roszczeń przysługujących Ministrowi Spraw Wewnętrznych i podległym mu organom w stosunku do funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej, DzU 1983, nr 60, poz. 276; Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 6 I 1984 r. w sprawie zasad i trybu zatrzymywania, kontroli osobistej, przeglądania zawartości bagaży oraz sprawdzania ładunku osób naruszających lub zagrażających porządkowi i ubezpieczeniu publicznemu, DzU 1984, nr 6, poz. 28; Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 6 I 1984 r. w sprawie warunków użycia środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej, DzU 1984, nr 6, poz. 29; Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 6 I 1984 r. w sprawie użycia broni palnej przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej, DzU 1984, nr 6, poz. 30; Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 22 III 1984 r. w sprawie zasad użycia jednostek Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej oraz formacji powołanych do ochrony porządku publicznego lub mienia społecznego, a także zasad użycia przez członków (pracowników) tych jednostek i formacji środków przymusu bezpośredniego i broni palnej, DzU 1984, nr 19, poz. 89; Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 27 IV 1984 r. w sprawie zasad użycia uzbrojonych oddziałów lub pododdziałów zwartych Milicji Obywatelskiej oraz oddziałów zwartych Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w celu zapewnienia bezpieczeństwa państwa lub przywrócenia porządku publicznego, DzU 1984, nr 27, poz. 137; Rozporządzenie Rady Ministrów z 24 V 1984 r. w sprawie świadczeń odszkodowawczych przysługujących w razie utraty życia lub poniesienia uszczerbku na zdrowiu albo szkody w mieniu podczas udzielania pomocy Służbie Bezpieczeństwa lub Milicji Obywatelskiej, DzU 1984, nr 30, poz. 151; Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 28 IX 1984 r. w sprawie zasad korzystania przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej z pojazdów lub innych przedmiotów należących do jednostek gospodarki społecznej, instytucji państwowych i obywateli oraz trybu dochodzenia roszczeń w wypadkach powstania z tego tytułu szkód w mieniu, DzU 1984, nr 49, poz. 257.

⁷ AIPN, 0447/32, t. 1, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Opublikowane akty normatywne dotyczące prawnej ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego wraz z komentarzem, Departament Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego, Warszawa 1987.

⁸ Uchwała nr 180 Rady Ministrów z 31 XII 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów (dok. nr 1). Zob. AIPN, 01099/14, Zbiór niepublikowanych aktów wykonawczych do ustawy z 14 VII 1983 r. o urzędzie Ministra

a Prokuratorem Generalnym⁹, zarządzenie ministra wraz z instrukcją¹⁰, a pozostałe dwa omawiały działania szefów wojewódzkiego i rejonowego urzędu spraw wewnętrznych¹¹.

W 1988 r. ukazał się komentarz do tych normatywów opracowany przez funkcjonariuszy MSW: specjalistę Wydziału I Departamentu II MSW ppłk. Andrzeja Głowackiego¹² i dyrektora Biura Śledczego MSW płk. Jerzego Karpacza¹³. Przedstawiona przez nich analiza prawna pozwala lepiej zrozumieć cel i okoliczności powstania tych przepisów¹⁴. W opracowaniu zwracam uwagę na

---

Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów (stan prawny na 25 IV 1985 r.), k. 11–12.

⁹ Porozumienie z 2 II 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalania śladów i dowodów (dok. nr 2). Zob. *ibidem*, k. 13.

¹⁰ Zarządzenie nr 08/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 II 1985 r. w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów (dok. nr 3); Instrukcja z 25 IV 1985 r. o szczegółowych sposobach, trybie i taktyce postępowania przy stosowaniu środków technicznych (dok. nr 4). Zob. *ibidem*, k. 14–18.

¹¹ Są to: Zarządzenie nr 03 Ministra Spraw Wewnętrznych z 20 I 1984 r. w sprawie zakresu działania szefa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych; Zarządzenie nr 04 Ministra Spraw Wewnętrznych z 20 I 1984 r. w sprawie zakresu działania szefa rejonowego (miejskiego, dzielnicowego) Urzędu Spraw Wewnętrznych. Zob. *ibidem*, k. 3–10.

¹² Andrzej Głowacki (ur. 1945) wykształcenie wyższe prawnicze (magister prawa). Od 16 II 1969 r. inspektor Sekcji do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi Wydziału Dochodzeniowego KSMO w Warszawie. Od 9 do 28 IV 1969 r. słuchacz kursu oficerów dochodzeniowych ds. kryminalnych w Ośrodku Szkolenia MO w Łodzi, od 1 IX 1969 r. do 4 VII 1970 r. słuchacz Szkoły Oficerskiej MO w Szczytnie. Od 16 III 1971 r. inspektor Wydziału II Departamentu II MSW, od 30 IX 1978 r. w Wydziale I Departamentu II MSW jako inspektor (od 27 XI 1982 r. starszy inspektor, od 27 X 1986 r. specjalista, od 1 VI 1989 r. starszy specjalista). 31 VII 1990 r. zwolniony ze służby w MSW. Zob. AIPN, 003088/297, t. 1–2, Akta osobowe Andrzeja Głowackiego.

¹³ Jerzy Karpacz (ur. 1946), wykształcenie wyższe prawnicze (doktor nauk prawnych). Od 1 V 1968 r. inspektor Wydziału Śledczego SB KWMO w Kielcach, od września 1969 r. słuchacz Rocznej Szkoły Oficerskiej CW w Legionowie. Od 15 VII 1970 r. ponownie inspektor Wydziału Śledczego SB KWMO w Kielcach, od 1 V 1974 r. inspektor Wydziału II Biura Śledczego MSW. 27 VI 1975 r. ukończył prawo na UJ. Od 1 IX 1977 r. w Wydziale II Biura Śledczego MSW (jako starszy inspektor, od 1 III 1980 r. zastępca naczelnika, od 15 III 1983 r. naczelnik). Od 1 XI do 31 XII 1983 r. zastępca dyrektora Biura Śledczego MSW, od 1 I 1984 do 31 VII 1985 r. dyrektor Biura Organizacyjno-Prawnego MSW. 6 II 1985 r. otrzymał tytuł doktora nauk prawnych w zakresie kryminalistyki i procesu karnego. Od 1 VIII 1985 do 30 XI 1988 r. dyrektor Biura Śledczego MSW, od 1 XII 1988 do 30 VI 1989 r. szef WUSW w Wałbrzychu, od 1 VII 1989 r. zastępca szefa Służby Bezpieczeństwa, od 1 XI 1989 do 11 V 1990 r. szef Służby Bezpieczeństwa. Poseł na Sejm w latach 1989–1991 z ramienia PZPR. Zob. AIPN, 0242/2904, t. 1–3, Akta osobowe Jerzego Karpacza oraz <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp 9 VII 2017 r.].

¹⁴ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne do ustawy o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów wraz z komentarzem, Departament Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego

miejsce i rolę nowych przepisów wobec dotychczasowych normatywów regulujących wykorzystanie środków technicznych, omawiam rodzaje i możliwości stosowania środków technicznych oraz sposoby i sytuacje, w jakich można było wykorzystać zdobyte za ich pomocą informacje.

Przepisy o środkach technicznych

Niejawne przepisy z lat osiemdziesiątych odwoływały się do ustępu 1 artykułu 14 Ustawy z 14 lipca 1983 r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych: „W celu zapobieżenia niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa godzącego w podstawy ustrojowe, bezpieczeństwo lub obronność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a także zbrodni zabójstwa, Minister Spraw Wewnętrznych – w porozumieniu z Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej – może zarządzić stosowanie środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów”¹⁵. Warto zauważyć, że po raz pierwszy w oficjalnym uregulowaniu prawnym (ustawa) pojawiło się określenie „środki techniczne”. Do tej pory określenie to występowało w niejawnych ogólnych instrukcjach pracy operacyjnej w resorcie bezpieczeństwa¹⁶ oraz w instrukcjach pracy pionu techniki operacyjnej wydawanych przez ministra spraw wewnętrznych¹⁷. W instrukcjach pracy operacyjnej funkcjonowało pojęcie „technika operacyjna” oraz „rzeczowe źródła informacji”¹⁸. Od instrukcji pracy operacyjnej z 1970 r. technika operacyjna była zaliczana do „rzeczowych źródeł informacji”. Do środków techniki operacyjnej należały: podsłuch telefoniczny (PT), podsłuch pokojowy (PP), podsłuch telegraficzny (PTG), podgląd dokumentowy fotograficzny/filmowo (PDF) oraz tajne przeszukanie (TP). Zakładanie i wykorzystywanie tych środków było regulowane przepisami wydawanymi w latach: 1958¹⁹,

MSW, Warszawa 1988 (dalej: AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne...).

¹⁵ Ustawa z 14 VII 1983 r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa...*, s. 241.

¹⁶ *Instrukcje pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa (1945–1989)*, oprac. T. Ruzikowski, Warszawa 2004, <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/ksiazki/12275,Instrukcje-pracy-operacyjnej-aparatu-bezpieczenstwa-19451989.html> [dostęp 8 X 2018 r.].

¹⁷ *Instrukcje pracy pionów pomocniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa (1945–1989)*, oprac. M. Komaniecka, Kraków 2010 (seria „Normatywy aparatu represji”, t. 1).

¹⁸ M. Komaniecka, *Osobowe źródła informacji w technice operacyjnej* [w:] *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008, s. 253–262.

¹⁹ Instrukcja nr 003/58 dyrektora Biura „T” MSW z 24 III 1958 r. o zasadach stosowania i wykorzystywania podsłuchu pokojowego (PP) i telefonicznego (PT) oraz podglądu i dokumentacji fotograficznej (PDF) [w:] *Instrukcje pracy pionów pomocniczych...*, s. 247–255; Instrukcja nr 001/61 dyrektora Biura „T” z 24 III 1961 r. zmieniająca instrukcję nr 003/58 z 24 III 1958 r.

1968²⁰, 1979²¹, 1982²². Na poziomie centralnym pion techniki operacyjnej funkcjonował jako Biuro „T”/Departament Techniki MSW, a wojewódzkim – jako Wydział „T” KWMO/WUSW²³.

Zasadnicze pytanie, które się nasuwa, to wobec kogo i w jakim celu stosowano środki techniczne. Na podstawie normatywów z 1958 r. i 1968 r. wiadomo, że były wykorzystywane wobec osób „podejrzanych o wrogą działalność”²⁴. Ich stosowanie nie mogło być nadużywane, miało wynikać z „potrzeb operacyjnych”, poprzedzonych szczegółową analizą spraw „o szczególnym znaczeniu operacyjnym”²⁵. Najpełniejszą definicję znajdziemy w Zarządzeniu nr 0047/79 z 27 grudnia 1979 r.: „Technika operacyjna służy do uzyskiwania informacji w sposób tajny przy pomocy specjalnych środków technicznych. Może być stosowana wobec osób podejrzanych o wrogą działalność, winna dotyczyć rozpracowań o szczególnym znaczeniu operacyjnym i wyłącznie w sprawach figurujących w ewidencji operacyjnej”²⁶. Wynika stąd, że środki techniczne były jednym ze środków pracy operacyjnej, które mogły być stosowane wyłącznie wobec osób ze spraw operacyjnych zarejestrowanych w ewidencji (w dzienniku rejestracyjnym i kartotekach) mających dla SB „szczególne znaczenie”.

Przepisy z połowy lat osiemdziesiątych o środkach technicznych dla utrwalenia śladów i dowodów (Uchwała nr 180 Rady Ministrów z 31 grudnia 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych, Zarządzenie nr 08/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 lutego 1985 r., Instrukcja z 25 kwietnia 1985 r. o szczegółowych sposobach, trybie i taktyce postępowania

---

o zasadach stosowania i wykorzystywania podsłuchu pokojowego (PP) i telefonicznego (PT) oraz podglądu i dokumentacji fotograficznej (PDF) [w:] *ibidem*, s. 256.

²⁰ Zarządzenie nr 0068/68 Ministra Spraw Wewnętrznych z 15 VII 1968 r. w sprawie stosowania i wykorzystywania podsłuchu pokojowego (PP), podsłuchu telefonicznego (PT) oraz podglądu i dokumentacji fotograficznej (PDF) [w:] *ibidem*, s. 257–266.

²¹ Zarządzenie nr 0047/79 Ministra Spraw Wewnętrznych z 27 XII 1979 r. w sprawie stosowania i wykorzystania techniki operacyjnej wraz z Instrukcją w sprawie zasad i trybu stosowania oraz wykorzystania techniki operacyjnej [w:] *ibidem*, s. 267–282.

²² Zarządzenie nr 0018/82 Ministra Spraw Wewnętrznych z 17 II 1982 r. zmieniające zarządzenie w sprawie stosowania i wykorzystania techniki operacyjnej [w:] *ibidem*, s. 283–286.

²³ M. Komaniecka, *Pod obserwacją i na podsłuchu. Rzeczowe środki pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1945–1990*, Kraków 2014, s. 255–293.

²⁴ Instrukcja nr 003/58 dyrektora Biura „T” MSW z 24 III 1958 r. o zasadach stosowania i wykorzystywania podsłuchu pokojowego (PP) i telefonicznego (PT) oraz podglądu i dokumentacji fotograficznej (PDF) [w:] *Instrukcje pracy pionów pomocniczych...*, s. 247; Zarządzenie nr 0068/68 Ministra Spraw Wewnętrznych z 15 VII 1968 r. w sprawie stosowania i wykorzystywania podsłuchu pokojowego (PP), podsłuchu telefonicznego (PT) oraz podglądu i dokumentacji fotograficznej (PDF) [w:] *ibidem*, s. 257.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Zarządzenie nr 0047/79 Ministra Spraw Wewnętrznych z 27 XII 1979 r. w sprawie stosowania i wykorzystania techniki operacyjnej wraz z Instrukcją w sprawie zasad i trybu stosowania oraz wykorzystania techniki operacyjnej [w:] *ibidem*, s. 267.

nia przy stosowaniu środków technicznych, Porozumienie z 2 lutego 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów) były unormowaniem nowym, stanowiącym prawną podstawę wykorzystania operacyjnych środków technicznych w przypadkach, kiedy nie zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze, a istniało ryzyko popełnienia przestępstwa. Przepisy te nie znosiły obowiązującego wówczas Zarządzenia nr 0047/79 Ministra Spraw Wewnętrznych z 27 grudnia 1979 r. w sprawie stosowania i wykorzystania techniki operacyjnej (wraz z Instrukcją) zmienionego Zarządzeniem nr 0018/82 Ministra Spraw Wewnętrznych z 17 lutego 1982 r. Zarządzenie nr 08/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 lutego 1985 r. (dok. nr 3) miało charakter szczególny, gdyż zostało wydane w związku z art. 14 ust. 1 ustawy o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i uchwałą nr 180 Rady Ministrów z 31 grudnia 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych (dok. nr 1) i dotyczyło stosowania środków technicznych w sytuacjach, o których była mowa w tej ustawie. Z kolei Zarządzenie nr 0047/79 z 27 grudnia 1979 r. dotyczyło stosowania środków technicznych w ogóle i oparte było na generalnej zasadzie kompetencyjnej do wydawania przepisów prawnych rangi zarządzenia, jaka przysługiwała ministrowi w ramach nałożonego nań ustawowo zakresu działania. Środki techniczne „w celu utrwalenia śladów i dowodów” wg przepisów z połowy lat osiemdziesiątych miały być stosowane w sytuacjach, które miały zapobiec popełnieniu przestępstw. Kiedy do przestępstwa doszło, informacje uzyskane za ich pomocą stawały się „dowodami”. Genezy tych przepisów należy szukać w resorcie sprawiedliwości i systemie sądownictwa, który przechodził wymuszoną reformę w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych, spowodowaną przemianami solidarnościowymi²⁷. Należy zwrócić uwagę na to, że reforma sądownictwa musiała być skorelowana z innymi aktami prawnymi, stąd pojawiła się konieczność wydania nowych przepisów.

Szczegółową analizę prawną nowych przepisów z lat osiemdziesiątych w sprawie stosowania środków technicznych dla utrwalenia śladów i dowodów przedstawili Andrzej Głowacki i Jerzy Karpacz w swoim komentarzu. Posłuży ona jako punkt wyjścia do niniejszych rozważań. Autorzy komentarza przedstawili okoliczności, w jakich można było w świetle ustawy korzystać ze środków technicznych. Ustawa wymieniała cztery kategorie przestępstw, które wyjaśniały zasadność użycia środków technicznych: czyny godzące w podstawy ustrojowe PRL, czyny godzące w bezpieczeństwo PRL, czyny godzące w obronność PRL, zbrodnia zabójstwa. Podstawy ustrojowe państwa tworzyła

²⁷ Szerzej na ten temat zob. K. Niwiński, *PZPR a sądownictwo w latach 1980–1985. Próby powstrzymania „solidarnościowej” rewolucji*, Kraków 2017.

Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 1952 r. w dwóch rozdziałach: *I. Ustrój polityczny* oraz *II. Ustrój społeczno-gospodarczy*. Główne zasady stanowiące podstawy ustroju PRL w świetle konstytucji stanowiły: „zasada ludowładztwa, czyli suwerenności ludu pracującego miast i wsi, zasada sojuszu robotniczo-chłopskiego i kierowniczej w jego ramach roli klasy robotniczej, zasada przewodniej roli partii klasy robotniczej, zasada systemu przedstawicielskiego, zasada współdziałania organów władzy i administracji z masami, zasada praworządności, zasada socjalistycznego kierunku rozwoju państwa”²⁸.

Pojęcie „bezpieczeństwo państwa” określał art. 2 ustawy z 14 lipca 1983 r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów oraz § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z 18 sierpnia 1983 r. w sprawie szczegółowego działania Ministra Spraw Wewnętrznych. W pojęciu ochrony bezpieczeństwa państwa według art. 2 ustawy mieściło się: „zwalczanie szpiegostwa, terroryzmu, dywersji i sabotażu oraz innych czynów godzących w konstytucyjne zasady ustrojowe Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, jak również koordynowanie działań w zakresie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej oraz kontrola ruchu międzynarodowego”²⁹. Precyzyjnie zagadnienia te zostały wyjaśnione w Rozporządzeniu Rady Ministrów z 18 sierpnia 1983 r.³⁰

W przypadku analizy pojęcia bezpieczeństwa państwa w kontekście zagrożeń, autorzy komentarza zwrócili uwagę, że prawodawca potraktował je w sposób szeroki, ponieważ czynami zagrażającymi bezpieczeństwu państwa były nie tylko szpiegostwo, terroryzm, dywersja i sabotaż, ale również wszelkie inne czyny godzące w konstytucyjne zasady ustrojowe PRL. Chodziło tutaj nie tylko o przestępstwa, ale o wszelkie naruszenia powyższych, chociażby nie były one zagrożone sankcjami prawa karnego³¹. Należałoby wyjaśnić najpierw, jakie przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu państwa wyliczał Kodeks karny. Kodeks karny obowiązujący w latach osiemdziesiątych nie rozróżniał grupy przestępstw przeciwko bezpieczeństwu państwa, lecz traktował je jako przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu. Do tych przestępstw zaliczano: zdradę ojczyzny (art. 122 kk), zamach stanu (art. 123 kk), szpiegostwo (art. 124 kk), zamach terrorystyczny (art. 126 kk), sabotaż (art. 127 kk), zdradę dyplomatyczną (art. 130 kk), dezinformację w służbie bezpieczeństwa

²⁸ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 62.

²⁹ Ustawa z 14 VII 1983 r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur...*, s. 237.

³⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z 18 VIII 1983 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Wewnętrznych, par. 1, pkt 1, DzU 1983, nr 48, poz. 216; zob. AIPN, 0447/32, t. 1, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Opublikowane akty normatywne..., s. 45–61.

³¹ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 65.

(art. 131 kk), podrywanie jedności sojuszniczej (art. 133 kk), szkodnictwo gospodarcze (art. 134 kk), szkodnictwo dewizowe i celne (art. 135 kk)³².

Autorzy komentarza zauważyli, że ust. 1 art. 14 ustawy stworzył podstawę prawną do stosowania środków technicznych poza ramami procedury karnej, będąc przepisem należącym do działu prawa administracyjnego. Stosowanie środków technicznych odbywało się w porozumieniu z Prokuratorem Generalnym PRL. Organem zarządzającym użycie środków technicznych był jednak Minister Spraw Wewnętrznych, a nie Prokurator Generalny³³. Środki techniczne dla zapobieżenia niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa godzącego w podstawy ustrojowe, bezpieczeństwo lub obronność PRL, a także zbrodni zabójstwa należało zastosować nie tylko wtedy, gdy „zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przez określoną osobę przestępstwa”, lecz również wówczas, gdy brakowało rozeznania co do konkretnej osoby, chociaż wiadomo, że przestępstwo takie było planowane³⁴.

Rodzaje środków technicznych

Środkami technicznymi – w rozumieniu uchwały – były urządzenia do utrwalania: „zdarzeń w toku obserwacji miejsc i osób, dźwięku i obrazu, informacji i śladów zawartych w kontrolowanej korespondencji i przesyłkach”³⁵. Autorzy komentarza sprecyzowali, jakie urządzenia twórcy uchwały mieli na myśli. Zaliczyli do nich: aparat fotograficzny, kamerę filmową, magnetofon, magnetowid oraz kserograf³⁶. „Utrwalanie śladów i dowodów” mogło nastąpić także przez badanie chemiczne i fizyczne przedmiotów i substancji, przeprowadzane na miejscu zdarzenia lub w Zakładzie Kryminalistyki KGMO (Wydziale Kryminalistyki WUSW)³⁷. Instrukcja z 25 kwietnia 1985 r. stanowiła rozwinięcie uchwały i określiła, że środkami technicznymi są „urządzenia służące do:

- a) kontroli rozmów telefonicznych,
- b) kontroli rozmów prowadzonych w różnych okolicznościach,
- c) kontroli korespondencji i przesyłek pocztowych,
- d) kontroli korespondencji telegraficznej,
- e) obserwacji i dokumentowania zdarzeń,
- f) badania fizycznego i chemicznego substancji i przedmiotów,

³² J. Andrzejew, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1973, s. 389.

³³ Porozumienie z 2 II 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalania śladów i dowodów (dok. nr 2).

³⁴ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 67–68.

³⁵ Dok. nr 1, § 1, ust. 2.

³⁶ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 74.

³⁷ Dok. nr 1, § 1, ust. 3.

g) wykonania czynności przygotowawczych niezbędnych do użycia środków technicznych³⁸.

Mimo że instrukcja nie stosowała skrótów, to pojawiają się one w sprawach operacyjnych przy określaniu środków technicznych, np. „KRT”, które odczytujemy jako „kontrola rozmów telefonicznych”. Autorzy komentarza zwrócili uwagę, że przy określaniu rodzajów środków technicznych „w celu utrwalenia śladów i dowodów”, zarówno w uchwale Rady Ministrów, jak i w instrukcji, zastosowano metodę opisową. Inaczej mówiąc, pod pojęciem środków technicznych wymieniano urządzenia, którymi się posługiwano, a nie właściwe środki. Miało to swoje uzasadnienie w konieczności zachowania tajemnicy państwowej, jak i w postępującym rozwoju nowych rozwiązań technicznych i wprowadzaniem ich do wyposażenia służb operacyjno-technicznych. W świetle tego paragrafu środkami technicznymi były wszelkie urządzenia stosowane przez wyspecjalizowane służby, a więc w szczególności: aparaty fotograficzne, kamery filmowe i inne środki pracy kryminalistycznej, zarówno przenośne, jak i używane tylko w laboratoriach Zakładu Kryminalistyki³⁹.

Fakt zastosowania oraz rodzaje środków technicznych stanowiły tajemnicę państwową⁴⁰. Pojęcie tajemnicy państwowej w tym czasie definiowała Ustawa z 14 grudnia 1982 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej. Według niej tajemnicą państwową była wiadomość, której ujawnienie osobom nieupoważnionym mogło narazić na szkodę obronność, bezpieczeństwo lub inny ważny interes państwa, dotycząca m.in. organizacji organów ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego, ich wyposażenia oraz form i metod pracy, a także danych identyfikujących funkcjonariuszy i osoby współpracujące z organami⁴¹.

Definicja środków technicznych przedstawiona w uchwale nr 180 i instrukcji z 25 sierpnia 1985 r. była różna od tej, która funkcjonowała w instrukcjach pionu techniki operacyjnej, ponieważ instrukcje wskazywały na rodzaje środków technicznych, a nie na urządzenia. Pierwsza instrukcja z 1958 r. wymieniała: podsłuch pokojowy (PP), podsłuch telefoniczny (PT), podgląd i dokumentację fotograficzną (PDF), ale jedynie PDF został zdefiniowany⁴². W zarządzeniu i instrukcji z 1979 r. doszły jeszcze dwa środki techniczne: podsłuch telegraficzny (PTG) oraz tajne przeszukanie (TP)⁴³.

³⁸ Dok. nr 4, § 1.

³⁹ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 98–99.

⁴⁰ Dok. nr 1, § 4.

⁴¹ DzU 1982, nr 40, poz. 271.

⁴² Instrukcja nr 003/58 dyrektora Biura „T” MSW z 24 III 1958 r. o zasadach stosowania i wykorzystywania podsłuchu pokojowego (PP) i telefonicznego (PT) oraz podglądu i dokumentacji fotograficznej (PDF) [w:] *Instrukcje pracy pionów pomocniczych...*, s. 247–252.

⁴³ Zarządzenie nr 0047/79 Ministra Spraw Wewnętrznych z 27 XII 1979 r. w sprawie stosowania i wykorzystania techniki operacyjnej wraz z Instrukcją w sprawie zasad i trybu stosowania oraz wykorzystania techniki operacyjnej [w:] *ibidem*, s. 267–275.

Stosowanie środków technicznych

Uchwała nr 180 Rady Ministrów określała, że środki techniczne miały być stosowane i wykorzystywane wyjątkowo, prewencyjnie, ale tylko w okolicznościach mających zapobiegać popełnieniu przestępstwa „godzącego w podstawy ustrojowe, bezpieczeństwo lub obronność PRL, a także zbrodni zabójstwa”.

Decyzję co do wykorzystania tych środków podejmował minister spraw wewnętrznych. Odbywało się to w porozumieniu z Prokuratorem Generalnym PRL⁴⁴. Autorzy komentarza uważali, że chodziło o pewien rodzaj generalnej klauzuli ze strony prokuratora, zezwalającej ministrowi spraw wewnętrznych na stosowanie środków technicznych w pewnych, określonych rodzajowo grupach przestępstw⁴⁵. W porozumieniu z 2 lutego 1985 r. zostały one wymienione. Chodziło więc o osoby podejrzewane o: „działalność mającą na celu pozbawienie niepodległości, oderwanie części terytorium, obalenie przemocą ustroju lub osłabienie mocy obronnej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i państw sojuszniczych; działalność szpiegowską, terrorystyczną, sabotażową lub dywersyjną; współdziałanie z obcymi ośrodkami prowadzącymi działalność przeciwko interesom politycznym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej; ujawnienie tajemnicy państwowej; czyny skierowane przeciwko życiu ludzkiemu i inną działalność godzącą w podstawowe interesy polityczne i gospodarcze PRL”⁴⁶.

Instrukcja z 25 kwietnia 1985 r. podsumowywała dotychczasowe przepisy w zakresie stosowania środków technicznych (chodziło o ustawę z 14 lipca 1983 r. i uchwałę nr 180 Rady Ministrów). Podstawowe zasady dotyczyły: celu (zapobieganie niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa godzącego w podstawy ustrojowe, bezpieczeństwo lub obronność PRL, a także zbrodni zabójstwa), zakresu (mogły to być tylko środki określone w § 1 instrukcji z 25 grudnia 1985 r.) oraz czasu ich stosowania (tzn. mogły być stosowane jedynie do chwili wszczęcia postępowania karnego)⁴⁷.

W myśl zarządzenia nr 08/85 z 4 lutego 1985 r., do stosowania środków technicznych dla utrwalenia śladów i dowodów upoważnieni zostali funkcjonariusze SB i MO, ale tylko ci, do których statutowych zadań należała praca techniczno-operacyjna. Konkretnie chodziło o pracowników: Departamentu Techniki, Biur: „B” i „W” MSW oraz Zakładu Kryminalistyki KGMO⁴⁸. Prawo do występowania z wnioskami o stosowanie tych środków miały jednostki, któ-

⁴⁴ Dok. nr 2.

⁴⁵ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 72–73.

⁴⁶ Dok. nr 2, § 1.

⁴⁷ Dok. nr 4, § 3.

⁴⁸ Dok. nr 3, § 1; AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 90–91.

re określił § 2 zarządzenia, a więc: dyrektorzy Departamentów I–VI, dyrektorzy Biur: Śledczego, Kryminalnego, Studiów SB, szef Zarządu WSW JW MSW, szefowie wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych. Gdyby inne jednostki chciały wystąpić z wnioskiem o zastosowanie tych środków, musiałyby to zrobić za pośrednictwem jednostek wymienionych w zarządzeniu⁴⁹. W uchwale sformułowano zapis, że w sytuacji kiedy miały być stosowane środki techniczne „urzędy telekomunikacyjne są obowiązane udzielać pomocy w ich stosowaniu, a urzędy pocztowe i celne udostępniać korespondencję oraz przesyłki uprawnionym funkcjonariuszom Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej”⁵⁰. Oznaczało to, że w przypadku zwrócenia się funkcjonariuszy SB i MO do tych urzędów, pomoc udzielana przez ich pracowników była zgodna z prawem.

Autorzy komentarza zwracali również uwagę na to, że wszystkie środki techniczne dla utrwalenia śladów i dowodów miały być stosowane w ramach pracy operacyjnej. Zauważali jednak, że nie chodziło o pojęcie wypracowane w nauce kryminalistyki i dotyczące działań podejmowanych przez Milicję Obywatelską, polegających na ujawnieniu danego przestępstwa lub przestępcy. Podkreślali, że czym innym była praca operacyjna milicji i SB. Praca operacyjna SB była tajna, prowadzona poza procesem karnym, stąd też autorzy komentarza powoływali się na różne opinie teoretyków prawa: „Już tylko te dwa fakty sprawiają, że niektórzy teoretycy są zdania, że poza granicami wytyczonymi przez prawo procesowe czynności operacyjne stają się naruszeniem praworządności. Pogląd ten polega na oczywistym nieporozumieniu i zasadniczej nieznamomości rzeczy. Praca operacyjna jest bowiem prowadzona poza procesem, co wszakże nie oznacza, że jest prowadzona poza prawem. Zarówno jednak tajność tej pracy, jak też jej oderwanie od procesu, pogłębiają potrzebę jednolitości terminologii. Posługiwanie się bowiem różnymi terminami na mało zorientowanym obserwatorze sprawia wrażenie, że jest to działalność zupełnie nieregulowana żadnymi przepisami, o dowolnej terminologii”⁵¹. Fragment ten pokazuje, że nawet wśród teoretyków prawa pojawiały się wątpliwości, co do legalności działań SB. Przepisy z lat osiemdziesiątych dotyczące wykorzystania środków technicznych dla utrwalenia śladów i dowodów określały, że środki techniczne miały być wykorzystywane w pracy operacyjnej SB i MO prowadzonej dla uniemożliwienia dokonania przestępstw wymienionych w § 1 uchwały, a kiedy przestępstwo zostało dokonane, to materiały utrwalone dzięki użytkowaniu tych środków stawały się dowodami w postępowaniu karnym.

⁴⁹ Dok. nr 4, § 2; *ibidem*, s. 91–92.

⁵⁰ Dok nr 1, § 5.

⁵¹ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 69–70.

Decyzję o stosowaniu środków technicznych podejmował minister spraw wewnętrznych i do niego kierowane były wnioski⁵². Ze względu na liczbę zadań ciążących na nim oraz konieczność szybkiego działania, mógł on upoważnić do decydowania w tym zakresie szefów służb nadzorujących poszczególne jednostki organizacyjne. Byli to szefowie służb: Bezpieczeństwa, Wywiadu i Kontrwywiadu, Milicji Obywatelskiej, wojsk MSW oraz podsekretarz stanu nadzorujący Biuro Śledcze⁵³. Odbywało się to na podstawie wniosku o stosowaniu środków technicznych wobec osoby podejrzewanej, stanowiącego załącznik nr 1 do Instrukcji z 25 kwietnia 1985 r.

Za stosowanie środków technicznych odpowiedzialny był szef Służby Zabezpieczenia Operacyjnego, który miał prowadzić ewidencję wydanych decyzji na stosowanie środków technicznych (numer sprawy, powody stosowania, osiągnięte wyniki i sposób wykorzystania uzyskanych informacji)⁵⁴. Taką samą ewidencję prowadził kierownik danej jednostki techniczno-operacyjnej, który dodatkowo prowadził ewidencję postanowień o przekazaniu prokuraturze materiałów uzyskanych za pośrednictwem środków technicznych (załącznik nr 2 do instrukcji z 25 kwietnia 1985 r.)⁵⁵. Szef Służby Zabezpieczenia Operacyjnego dwa razy do roku (15 stycznia i 15 lipca) przedstawiał ministrowi spraw wewnętrznych pisemne sprawozdanie o stosowaniu środków technicznych. Autorzy komentarza zwrócili uwagę, że na podstawie tego sprawozdania minister spraw wewnętrznych dwa razy do roku przekazywał prokuratorowi generalnemu informację o stosowaniu środków technicznych zgodnie z porozumieniem z 2 lutego 1985 r.⁵⁶, a raz do roku do 15 lutego składał sprawozdanie prezesowi Rady Ministrów o stosowaniu środków technicznych, które zawierało informacje dotyczące spraw, w których wszczęto postępowanie karne lub zamierzano je wszcząć⁵⁷.

W zakresie stosowania środków technicznych minister spraw wewnętrznych współpracował z Wojskową Służbą Wewnętrzną za pośrednictwem ministra obrony narodowej przy zapobieganiu przestępstwom godzącym m.in. w stan gotowości bojowej wojsk, strukturę oraz w obronę tajemnicy w siłach zbrojnych (art. 122, 123, 128 kk)⁵⁸. Zostało w tym celu wydane zarządzenie Ministrów Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej 4 kwietnia 1986 r. w spra-

⁵² Dok. nr 1, § 6, ust. 1; dok. nr 3, § 2, ust. 2.

⁵³ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 92–93.

⁵⁴ Dok. nr 3, § 3.

⁵⁵ Dok. nr 4, § 6.

⁵⁶ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 93–94.

⁵⁷ Dok. nr 1, § 6, ust. 4.

⁵⁸ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 80–81.

wie zasad stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów⁵⁹.

Informacje uzyskane za pomocą środków technicznych

Wiadomości uzyskane dzięki stosowaniu środków technicznych nie mogły być wykorzystywane dowolnie, lecz tylko do prowadzenia dalszych działań rozpoznawczo-wykrywczych. Uchwała określała, że „utrwalone za pomocą środków technicznych ślady i dowody uzasadniające podejrzenie popełnienia przestępstwa” miano przekazywać organom prokuratury⁶⁰. Autorzy komentarza stwierdzali, że w myśl intencji ustawodawcy, podstawowym celem stosowania środków technicznych miało być zapobieganie popełnieniu przestępstwa. Kiedy jednak przestępstwo zostało dokonane, to materiały uzyskane drogą techniki operacyjnej mogły być przekazane prokuraturze dla celów postępowania karnego. O ile uchwała nie precyzowała, w jaki sposób powinno być to zrobione, o tyle instrukcja z 25 kwietnia 1986 r. określiła, że materiały te należało wcześniej przekazać do Biura Śledczego. Gdy Biuro Śledcze stwierdziło, że istnieją podstawy prawne ścigania karnego, dyrektor tej jednostki występował do ministra spraw wewnętrznych z propozycją skierowania do Prokuratora Generalnego PRL wniosku o zarządzenie ścigania karnego (załącznik nr 3). Wówczas prokurator podejmował decyzję o ściganiu karnym (załącznik nr 4)⁶¹.

Forma przekazywanych prokuraturze materiałów uzyskanych środkami technicznymi zależała od Służby Bezpieczeństwa. Biuro Śledcze oraz jednostka techniczno-operacyjna dokonywały oceny procesowej tych materiałów i przekształcała ich w dowody przy zabezpieczeniu pracy operacyjnej (jej metod i środków) przed dekonspiracją⁶². Biuro Śledcze nie musiało przekazywać prokuraturze wszystkich materiałów, a zasadniczym kryterium oceny był interes aparatu bezpieczeństwa. Decyzję w sprawie przekazania prokuraturze materiałów uzyskanych przy użyciu środków technicznych podejmował minister spraw wewnętrznych lub upoważniony przez niego szef służby nadzorującej jednostkę występującą z wnioskiem⁶³. Instrukcja określała, że do celów procesowych nie można przekazywać oryginalnych materiałów uzyskanych w wyniku stosowania środków technicznych. Mogły być one dostarczone tylko w for-

⁵⁹ AIPN, 01254/743, Akty prawne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z lat 1985–1986.

⁶⁰ Dok. nr 1, § 6.

⁶¹ Dok. nr 4, § 8, ust. 1; AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 107.

⁶² Dok. nr 4, § 4, ust. 3; *ibidem*, § 5; AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 78.

⁶³ Dok. nr 4, § 4, ust. 2.

mie przetworzonej w taki sposób, aby nie doszło do dekonspiracji zasad pracy techniczno-operacyjnej. Oryginalne nośniki informacji (taśmy magnetofonowe, magnetowidowe, filmowe i inne) należało przechowywać do czasu zakończenia postępowania karnego na wypadek uszkodzenia duplikatu⁶⁴. Informacje pochodzące z kontroli korespondencji i przesyłek pocztowych należało przekazywać w postaci kserokopii⁶⁵. Autorzy komentarza zwrócili uwagę na to, że kserokopie nie stanowiły dowodu procesowego, stąd też proponowali przyjęcie praktyki wykonywania równoległe z kserokopią także fotografii danego dokumentu. Gdyby w toku postępowania karnego doszło do zakwestionowania wiarygodności odbitki ksero, wówczas istniałaby możliwość posiłkowania się fotografią⁶⁶. Informacje o wynikach śledztwa w postępowaniu karnym, w którym wykorzystywano materiały uzyskane za pomocą środków technicznych, mogły być rozpowszechniane w środkach masowego przekazu tylko za zgodą (postanowieniem) prokuratora lub sądu. Niektóre sprawy sądowe mogły być nagłaśniane i rozpowszechniane. Publikacje te miały wpływać na nastroje społeczne, stanowić ostrzeżenie i przestrożę dla niektórych osób (np. dyplomatów) lub środowisk (opozycji). W takich przypadkach musieli być o tym powiadomieni pracownicy jednostek technicznych, których zadaniem było zapobieganie ujawnieniu środków i metod pionu techniki⁶⁷.

Wiadomości dodatkowe, które zostały uzyskane jak gdyby „przy okazji” stosowania środków techniki operacyjnej (zwłaszcza dotyczące życia osobistego), a nie mające związku z przestępstwami wymienionymi w ustawie z 14 lipca 1983 r., wg przepisów uchwały, zarządzenia, instrukcji i porozumienia miały zostać zniszczone na podstawie odrębnych przepisów⁶⁸. Obowiązywały wówczas: Zarządzenie nr 0047/79 Ministra Spraw Wewnętrznych z 27 grudnia 1979 r. w sprawie stosowania i wykorzystania techniki operacyjnej (wraz z instrukcją) zmienione Zarządzeniem nr 0018/82 Ministra Spraw Wewnętrznych z 17 lutego 1982 r. (§ 12, ust. 8), Zarządzenie nr 60/83 Ministra Spraw Wewnętrznych z 29 czerwca 1983 r. w sprawie szczegółowych zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową⁶⁹ (§ 65) oraz Rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości i Obrony Narodowej z 10 maja 1983 r. w sprawie sposobu dokonywania, zabezpieczenia, przechowy-

⁶⁴ Dok. nr 4, § 7, ust. 1.

⁶⁵ Dok. nr 4, § 7, ust. 2.

⁶⁶ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 106.

⁶⁷ *Ibidem*, s. 107, 110; dok. nr 4, § 8, ust. 2, 3.

⁶⁸ Dok. nr 1, § 6, ust. 3; dok. nr 2, § 2, ust. 2; dok. nr 3, § 4.

⁶⁹ *Obieg kancelaryjny dokumentacji jawnej i niejawniej w normatywach aparatu bezpieczeństwa PRL w latach 1945–1990*, oprac. M. Komanińska-Łyp, Kraków 2019 (seria „Normatywy aparatu represji”, t. 7) (w druku).

wania, odtwarzania oraz niszczenia treści rozmów telefonicznych (§ 10)⁷⁰. Instrukcja określała, że niszczenie tej dokumentacji odbywało się w jednostkach techniczno-operacyjnych, które zajmowały się instalowaniem i użytkowaniem środków technicznych. Faktycznie jednak informacje takie należało przekazać do odpowiedniej służby operacyjnej, np. informacje dotyczące przestępstw gospodarczych do pionu walki z przestępstwami gospodarczymi. Mogły one być wykorzystane jedynie dla celów operacyjnych, a nie dowodowych⁷¹.

Przepisy o środkach technicznych dla utrwalenia śladów i dowodów miały swoje zastosowanie w praktyce. Zachowały się sprawozdania szefa Służby Zabezpieczenia Operacyjnego gen. bryg. Stefana Stochaja, który informował ministra spraw wewnętrznych gen. broni Czesława Kiszczaka o stosowaniu środków technicznych. W 1989 r. w 177 sprawach korzystano z nich w formie urządzeń do kontrolowania rozmów telefonicznych i w pomieszczeniach, w tym: w 34 przypadkach wobec osób podejrzanych o popełnienie zbrodni szpiegostwa, w 12 przypadkach wobec osób podejrzanych o podjęcie współdziałania z obcymi ośrodkami prowadzącymi działalność przeciwko interesom politycznym państwa, w 120 przypadkach wobec osób podejrzanych o prowadzenie innej działalności godzącej w podstawowe interesy polityczno-gospodarcze państwa, w 5 wobec osób podejrzanych o czyny skierowane przeciwko życiu ludzkiemu⁷².

W wydanym w 2010 r. zbiorze normatywów znalazły się instrukcje pracy pionów techniczno-operacyjnych, w tym pionu techniki operacyjnej. Niniejsza publikacja przepisów o stosowaniu środków technicznych dla utrwalenia śladów i dowodów z połowy lat osiemdziesiątych stanowi jej uzupełnienie.

⁷⁰ DzU 1983, nr 27, poz. 133.

⁷¹ AIPN, 00735/1227, Andrzej Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 78.

⁷² AIPN, 1585/14175, Stosowanie środków technicznych wobec osób podejrzanych o działalność godzącą w interesy polityczne i gospodarcze Polski, Pismo szefa Służby Zabezpieczenia Operacyjnego gen. bryg. Stefana Stochaja do ministra spraw wewnętrznych gen. broni Czesława Kiszczaka, Warszawa, 19 VII 1989 r., k. 5; *ibidem*, 18 I 1990 r., k. 10–11.

Tabela 1. Analiza przepisów dotyczących stosowania środków technicznych dla utrwalenia śladów i dowodów

Zagadnienia	Uchwała nr 180 Rady Ministrów z 31 XII 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów	Zarządzenie nr 08/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 II 1985 r. w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów	Instrukcja z 25 IV 1985 r. o szczegółowych sposobach, trybie i taktyce postępowania przy stosowaniu środków technicznych	Porozumienie z 2 II 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów
Sposoby utrwalania śladów i dowodów	1) Środki techniczne, czyli urządzenia do utrwalania: – zdarzeń w toku obserwacji miejsc i osób, – dźwięku i obrazu, – informacji i śladów zawartych w kontrolowanej korespondencji i przesyłkach, np. aparat fotograficzny, kamera filmowa, magnetofon, magnetowid, kserograf 2) badanie chemiczne i fizyczne przedmiotów i substancji (§ 1, ust. 2; AIPN, 00735/1227, Andrzeja Głowacki, Jerzy Karpacz, Niepublikowane wykonawcze akty normatywne..., s. 74)			
Pojęcie środków technicznych	Środkami technicznymi, „są urządzenia do utrwalania: 1) zdarzeń w toku obserwacji miejsc i osób, 2) dźwięku i obrazu, 3) informacji i śladów zawartych w kontrolowanej korespondencji i przesyłkach” (§ 1, ust. 2)		„Urządzenia służące do: 1) kontroli rozmów telefonicznych, 2) kontroli rozmów prowadzonych w różnych okolicznościach, 3) kontroli korespondencji i przesyłek pocztowych, 4) kontroli korespondencji telegraficznej, 5) obserwacji i dokumentowania zdarzeń, 6) badania fizycznego i chemicznego substancji i przedmiotów, 7) wykonania czynności przygotowawczych niezbędnych do użycia środków technicznych” (§ 1)	

Zagadnienia	Uchwała nr 180 Rady Ministrów z 31 XII 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów	Zarządzenie nr 08/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 II 1985 r. w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów	Instrukcja z 25 IV 1985 r. o szczegółowych sposobach, trybie i taktyce postępowania przy stosowaniu środków technicznych	Porozumienie z 2 II 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów
Zasady stosowania środków technicznych	1) Wyjątkowo (§ 2) 2) „w celu zapobieżenia niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa godzącego w podstawy ustrojowe, bezpieczeństwo lub obronność PRL, a także zbrodni zabójstwa” (§ 1, ust. 1)		„1) Środki techniczne mogą być stosowane w celu zapobieżenia niebezpieczeństwu popełnienia określonych rodzajów przestępstw, 2) mogą być stosowane wyłącznie określone w § 1 rodzaje środków technicznych, 3) środki techniczne mogą być stosowane w celu utrwalenia śladów i dowodów przestępstwa do czasu wszczęcia postępowania karnego” (§ 3)	Minister mógł zarządzić stosowanie środków technicznych wobec osób podejrzewanych o: – „działalność mającą na celu pozabawienie niepodległości, oderwanie części terytorium, obalenie przemocą ustroju lub osłabienie mocy obronnej i państw sojuszniczych; – działalność szpiegowską, terrorystyczną, sabotażową lub dywersyjną; – współdziałanie z obcymi ośrodkami prowadzącymi działalność przeciwko interesom politycznym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej; – ujawnienie tajemnicy państwowej; – czyny skierowane przeciwko życiu ludzkiemu i inna działalność godząca w podstawowe interesy polityczne i gospodarcze PRL.” (§ 1)
Jednostki decydujące o stosowaniu środków technicznych	1) Minister spraw wewnętrznych ustalał sposób, tryb i taktykę stosowania środków technicznych (§ 6, ust. 1) 2) minister spraw wewnętrznych raz w roku (do 15 lutego) składał Prezowski Rady Ministrów sprawozdanie o stosowaniu środków technicznych (§ 6, ust. 4)	1) Minister spraw wewnętrznych podejmował decyzję o stosowaniu środków technicznych na podstawie wniosków kierowników jednostek (§ 2, ust. 2) 2) minister mógł upoważnić szefów służb do podejmowania decyzji o stosowaniu środków technicznych oraz ustalania sposobu, trybu i taktyki ich stosowania (§ 2, ust. 3) 3) szef Służby Zabezpieczenia Operacyjnego – prowadził ewidencję decyzji o stosowaniu środków technicznych	1) Minister spraw wewnętrznych podejmował decyzję o stosowaniu środków technicznych na podstawie wniosków kierowników jednostek lub mógł upoważnić w tym zakresie szefa służby nadzorującego jednostkę wnioskującą (§ 4, ust. 1) 2) minister decydował (lub upoważniał w tym zakresie szefa służb) o przekazaniu materiałów uzyskanych przy pomocy środków technicznych prokuraturze (§ 4, ust. 2)	1) Minister spraw wewnętrznych wnioskuje do prokuratora generalnego o zarządzenie ścigania karnego na podstawie „śladów i dowodów przestępstwa utrwalonych za pomocą środków technicznych” (§ 2, ust. 1) 2) minister spraw wewnętrznych dwa razy do roku (w styczniu i lipcu) składał prokuratorowi generalnemu informację o stosowaniu środków technicznych (§ 3, ust. 1)

Zagadnienia	Uchwała nr 180 Rady Ministrów z 31 XII 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów	Zarządzenie nr 08/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 II 1985 r. w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów	Instrukcja z 25 IV 1985 r. o szczegółowych sposobach, trybie i taktyce postępowania przy stosowaniu środków technicznych	Porozumienie z 2 II 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów
Jednostki, które mogły występować z wnioskami o stosowanie środków technicznych		– przedstawiał ministrowi dwa razy do roku (do 15 stycznia i 15 lipca) pisemne sprawozdanie o stosowaniu środków technicznych (§ 3) 1) Dyrektorzy Departamentów I–VI, 2) dyrektorzy Biur: Śledczego, Kryminalnego, Studiów SB 3) szef Zarządu WSW JW MSW 4) szefowie wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych (§ 2, ust. 1)	Kierownicy jednostek organizacyjnych wymienieni w § 2 zarządzenia nr 08/85 (kolumna po lewej – § 2)	
Jednostki upoważnione do stosowania środków technicznych	„W razie zarządzenia stosowania środków technicznych, urzędy telekomunikacyjne są obowiązane udzielać pomocy w ich stosowaniu, a urzędy pocztowe i celne udostępniać korespondencję oraz przesyłki uprawnionym funkcjonariuszom SB i MO” (§ 5)	Funkcjonariusze SB i MO (Departamentu Techniki, Biur „B” i „W” oraz Zakładu Kryminalistyki KGMO) (§ 1)	Kierownicy jednostek techniczno-operacyjnych prowadzili ewidencję decyzji o stosowaniu środków technicznych i postanowień ministra spraw wewnętrznych o przekazaniu prokuraturze materiałów uzyskanych w wyniku użycia środków technicznych (§ 6)	
Materiały uzyskane w wyniku stosowania środków technicznych	1) „Utrwalone za pomocą środków technicznych ślady i dowody uzasadniające podejrzenie popełnienia przestępstwa przedstawia się organom prokuratury” (§ 6, ust. 2) 2) wiadomości nie mające związku z popełnieniem przestępstwa (zwłaszcza dotyczące życia osobistego) podlegają zniszczeniu (§ 6, ust. 3)	1) „Wykorzystanie materiałów uzyskanych w drodze stosowania środków technicznych w postępowaniu karnym następuje za pośrednictwem Biura Śledczego MSW” (§ 5) 2) materiały zawierające wiadomości nie mające związku z popełnieniem przestępstwa (zwłaszcza dotyczące życia osobistego) podlegają zniszczeniu (§ 4)	1) Materiały uzyskane przy użyciu środków technicznych mogą być przekazane prokuraturze na mocy postanowienia ministra spraw wewnętrznych. Postanowienie było wydawane po złożeniu dokumentów: – wnioski z jednostek organizacyjnych o stosowanie środków technicznych, – opinia dyrektora Biura Śledczego MSW o prawnych możliwościach wykorzystania utrwalonych śladów i dowodów, – opinia kierownika jednostki techniczno-operacyjnej o możliwościach wykorzystania „utrwalonych śladów	1) „Ściganie karne na podstawie śladów i dowodów przestępstwa utrwalonych za pomocą środków technicznych zarządza Prokurator Generalny na wniosek ministra spraw wewnętrznych” (§ 2, ust. 1) 2) wiadomości nie mające związku z popełnieniem przestępstwa (zwłaszcza dotyczące życia osobistego) podlegają zniszczeniu (§ 2, ust. 2)

Zagadnienia	Uchwała nr 180 Rady Ministrów z 31 XII 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów	Zarządzenie nr 08/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 II 1985 r. w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów	Instrukcja z 25 IV 1985 r. o szczególnych sposobach, trybie i taktyce postępowania przy stosowaniu środków technicznych	Porozumienie z 2 II 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów
			i dowodów”, przy równoczesnym zabezpieczeniu metod pracy techniczno-operacyjnej (§ 4, ust. 2, 3) 2) forma przekazywanych prokuratorskich materiałów: – „informacje zapisane na taśmie magnetofonowej, magnetowidowej lub filmowej i innych nośnikach informacji, przeznaczone do celów procesowych, należy przekazywać w postaci duplikatów bez innych materiałów i sygnałów pomocniczych występujących w oryginale” (§ 7, ust. 1) – „informacje pochodzące z kontroli korespondencji i przesyłek pocztowych przeznaczone do celów procesowych należy przekazywać w postaci kserokopii treści. Oryginalne zapisy, z których wykonano kopie, przechowywane do czasu zakończenia sprawy na zasadach odnoszących się do materiałów operacyjnych” (§ 7, ust. 2) 3) materiały zawierające wiadomości nie mające związku z popełnieniem przestępstwa (zwłaszcza dotyczące życia osobistego) podlegały zniszczeniu (§ 9)	
Niszczenie dokumentów	1) „Fakt zastosowania oraz rodzaju środków technicznych zastosowanych w celach, o których mowa w § 1 stanowi, zgodnie z odrębnymi przepisami, tajemnicę państwową” (§ 4)	„Materiały zawierające wiadomości nie mające związku z zapobieżeniem niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa, o którym mowa w § 1 uchwały, zwłaszcza dotyczące życia osobistego, podlegają zniszczeniu	1) „Materiały zawierające wiadomości nie mające związku z zapobieżeniem niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa, o którym mowa w § 1, zwłaszcza dotyczące życia osobistego, podlegają zniszczeniu w trybie określonym odrębnymi przepisami” (§ 2, ust. 2)	

MONIKA KOMANIĘCZA-ŁYP
Podstuchy zgodnie z prawem...

Zagadnienia	Uchwała nr 180 Rady Ministrów z 31 XII 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów	Zarządzenie nr 08/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 II 1985 r. w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów	Instrukcja z 25 IV 1985 r. o szczegółowych sposobach, trybie i taktyce postępowania przy stosowaniu środków technicznych	Porozumienie z 2 II 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów
Niszczenie dokumentów	1) „fakt zastosowania oraz rodzajów środków technicznych zastosowanych w celach, o których mowa w § 1 stowia, zgodnie z odrębnymi przepisami, tajemnicę państwową” (§ 4)	w trybie określonym odrębnymi przepisami” (§ 4)	nemu zniszczeniu dokonywanemu w jednostkach techniczno-operacyjnych, z których pochodzily” (§ 9, ust. 1) 2) „niszczenie materiałów wymienionych w ust. 1 odbywa się zgodnie z przepisami o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej” (§ 9, ust. 2)	

Chodzi o przepisy: Ustawa z 14 XII 1982 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej (DzU 1982, nr 40, poz. 271); Zarządzenie nr 60/83 Ministra Spraw Wewnętrznych z 29 VI 1983 r. w sprawie szczegółowych zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową (§ 65). Zob. *Obieg kancelaryjny dokumentacji jawnej i niejawniej w normatywach aparatu bezpieczeństwa PRL w latach 1945–1990*, oprac. M. Komaniecka-Kyp, Kraków 2019 (seria „Normatywy aparatu represji”, t. 7) [w drukul; Zarządzenie nr 0047/79 Ministra Spraw Wewnętrznych z 27 XII 1979 r. w sprawie stosowania i wykorzystania techniki operacyjnej (wraz z Instrukcją) zmienione Zarządzeniem nr 0018/82 Ministra Spraw Wewnętrznych z 17 II 1982 r. (§ 12, ust. 8). Zob. *Instrukcje pracy pionów pomocniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa (1945–1989)*, oprac. M. Komaniecka, Kraków 2010 (seria „Normatywy aparatu represji”, t. 1), s. 283–284; Rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości i Obrony Narodowej z 10 V 1983 r. w sprawie sposobu dokonywania, zabezpieczenia, przechowywania, odtwarzania oraz niszczenia treści rozmów telefonicznych (DzU 1983, nr 27, poz. 133, § 10).

Dokumenty

Nr 1

1984 grudzień 31, Warszawa – Uchwała nr 180 Rady Ministrów w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów (tajne)

Na podstawie art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów (DzU nr 38, poz. 172) uchwała się, co następuje:

§ 1

1. W celu zapobieżenia niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa godzącego w podstawy ustrojowe, bezpieczeństwo lub obronność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a także zbrodni zabójstwa, Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej może zarządzić stosowanie środków technicznych utrwalających ślady i dowody.
2. Środkami technicznymi, o których mowa w ust. 1, są urządzenia do utrwalania:
  - 1) zdarzeń w toku obserwacji miejsc i osób,
  - 2) dźwięku i obrazu,
  - 3) informacji i śladów zawartych w kontrolowanej korespondencji i przesyłkach.
3. Utrwalanie śladów i dowodów, o których mowa w ust. 1, następuje także poprzez badania chemiczne i fizyczne przedmiotów i substancji.
4. Zasady kontroli stosowania środków technicznych utrwalających ślady i dowody ustali Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

§ 2

Stosowanie środków technicznych może nastąpić, gdy w inny sposób nie można zapobiec niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa, o którym mowa w § 1.

§ 3

Wiadomości uzyskane w drodze stosowania środków technicznych wykorzystuje się w celu, o którym mowa w § 1.

§ 4

Fakt zastosowania oraz rodzaje środków technicznych zastosowanych w celach, o których mowa w § 1 stanowią, zgodnie z odrębnymi przepisami, tajemnicę państwową¹.

¹ Ustawa z 14 XII 1982 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej, DzU 1982, nr 40, poz. 271.

§ 5

W razie zarządzenia stosowania środków technicznych, o których mowa w § 1, urzędy telekomunikacyjne są obowiązane udzielać pomocy w ich stosowaniu, a urzędy pocztowe i celne udostępniać korespondencję oraz przesyłki uprawnionym funkcjonariuszom Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej.

§ 6

1. Minister Spraw Wewnętrznych ustala sposób, tryb i taktykę stosowania środków technicznych, o których mowa w § 1.
2. Utrwalone za pomocą środków technicznych ślady i dowody uzasadniające podejrzenie popełnienia przestępstwa przedstawia się organom prokuratury.
3. Utrwalone wiadomości nie mające związku z zapobieżeniem niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa, o którym mowa w § 1, zwłaszcza dotyczące życia osobistego, podlegają zniszczeniu w trybie określonym odrębnymi przepisami².
4. Minister Spraw Wewnętrznych raz do roku, w terminie do dnia 15 lutego, składa Prezesowi Rady Ministrów sprawozdanie o stosowaniu środków, o których mowa w § 1.

§ 7

1. Organy podległe Ministrowi Spraw Wewnętrznych w zakresie stosowania środków technicznych – współdziałają w sprawach podlegających kompetencji personalnej bądź przedmiotowej Ministra Obrony Narodowej z organami Wojskowej Służby Wewnętrznej.
2. W sprawach podlegających kompetencji Ministra Obrony Narodowej zasady użycia środków technicznych z zastosowaniem postanowień uchwały określi zarządzenie Ministrów Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych³. Postanowienie § 5 stosuje się odpowiednio.

² Zarządzenie nr 60/83 Ministra Spraw Wewnętrznych z 29 VI 1983 r. w sprawie szczegółowych zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową (§ 65). Zob. *Obieg kancelaryjny dokumentacji jawnej i niejawnej w normatywach aparatu bezpieczeństwa PRL w latach 1945–1990*, oprac. M. Komanińska-Łyp, Kraków 2019 (seria „Normatywy aparatu represji”, t. 7) (w druku); Zarządzenie nr 0047/79 Ministra Spraw Wewnętrznych z 27 XII 1979 r. w sprawie stosowania i wykorzystania techniki operacyjnej (wraz z instrukcją) zmienione zarządzeniem nr 0018/82 Ministra Spraw Wewnętrznych z 17 lutego 1982 r. (§ 12, ust. 8). Zob. *Instrukcje pracy pionów pomocniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa (1945–1989)*, oprac. M. Komanińska, Kraków 2010 (seria „Normatywy aparatu represji”, t. 1), s. 283–284; Rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości i Obrony Narodowej z 10 V 1983 r. w sprawie sposobu dokonywania, zabezpieczenia, przechowywania, odtwarzania oraz niszczenia treści rozmów telefonicznych, DzU 1983, nr 27, poz. 133, § 10.

³ AIPN, 01254/743, Akty prawne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z lat 1985–1986, Zarządzenie Ministrów Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej z 4 IV 1986 r. w sprawie zasad stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów.

§ 8

Uchwała wchodzi w życie z dniem podpisania.

Prezes Rady Ministrów
gen. armii Wojciech Jaruzelski⁴

Źródło: AIPN, 01099/14, k. 11–12, druk.

⁴ Wojciech Jaruzelski (1923–2014) – od czerwca 1947 r. w PPR, od 15 XII 1948 r. w PZPR. Od 1943 r. w szeregach Wojska Polskiego. Od 1948 do 1949 r. wykładowca taktyki w Wyższej Szkole Piechoty. W 1953 r. w Akademii Sztabu Generalnego im. K. Świerczewskiego. W latach 1953–1955 szef Oddziału Akademii Wojskowych, od 1957 do 1960 r. dowódca 12 Dywizji Zmechanizowanej w Szczecinie, od 1 VI 1960 do 6 II 1965 r. szef Głównego Zarządu Politycznego WP. Od 6 II 1965 do 11 IV 1968 r. szef Sztabu Generalnego WP. Od 22 XI 1983 r. zwierzchnik Sił Zbrojnych PRL. Kariera w organach państwowych PRL: od 15 VI 1964 do 19 VII 1989 r. członek KC PZPR, od czerwca 1962 do kwietnia 1968 r. podsekretarz stanu MON, od 11 IV 1968 do 21 XI 1983 r. minister obrony narodowej, od grudnia 1970 do grudnia 1971 r. zastępca członka Biura Politycznego KC PZPR, od 11 XII 1971 do 19 VII 1989 r. członek Biura Politycznego KC PZPR, od 11 II 1981 do 6 XI 1985 r. prezes Rady Ministrów, od 10 X 1981 do 29 VII 1989 r. I sekretarz KC PZPR, od 13 XII 1981 do 21 VII 1983 r. przewodniczący Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego, od 22 XI 1983 do 23 VIII 1989 r. przewodniczący Komitetu Obrony Kraju, od 6 XI 1985 do 19 VII 1989 przewodniczący Rady Państwa, od 19 VII do 23 VIII 1989 r. prezydent. Zob. AIPN, 2265/1, 2347/3, 1585/17379; AAN, KC PZPR, I/104, III/132 oraz <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp 2 XI 2017 r.]. Zob. także: S. Cenckiewicz, *Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej 1943–1991 (wprowadzenie do syntezy)*, Warszawa 2011 (indeks); P. Kowal, *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986–1989*, Warszawa 2012 (indeks); L. Kowalski, *Jaruzelski. General ze skazą*, Warszawa 2012 (indeks); T. Mołdawa, *Ludzie władzy 1944–1991. Władze państwowe i polityczne Polski wg stanu na dzień 28 II 1991*, Warszawa 1991, s. 88, 174, 195, 260, 261, 364.

Nr 2

1985 luty 2, Warszawa – Porozumienie między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej regulujące zasady stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów (tajne)

Na podstawie art. 14 ust. 1 ustawy z 14 lipca 1983 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów (DzU nr 38, poz. 172) – Minister Spraw Wewnętrznych i Prokurator Generalny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uzgodnili, co następuje:

§ 1

Minister Spraw Wewnętrznych może zarządzić, w celu zapobieżenia niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa, stosowanie środków technicznych, określonych w § 1 uchwały Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów¹, wobec osób podejrzewanych o:

- działalność mającą na celu pozbawienie niepodległości, oderwanie części terytorium, obalenie przemocą ustroju lub osłabienie mocy obronnej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i państw sojuszniczych;
- działalność szpiegowską, terrorystyczną, sabotażową lub dywersyjną;
- współdziałanie z obcymi ośrodkami prowadzącymi działalność przeciwko interesom politycznym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej;
- ujawnienie tajemnicy państwowej;
- czyny skierowane przeciwko życiu ludzkiemu;
- inną działalność godzącą w podstawowe interesy polityczne i gospodarcze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

§ 2

1. Ściganie karne na podstawie śladów i dowodów przestępstwa utrwalonych za pomocą środków technicznych zarządza Prokurator Generalny na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych.
2. Utrwalone wiadomości nie mające związku z zapobieżeniem niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa, o którym mowa w § 1, zwłaszcza dotyczące życia osobistego, podlegają zniszczeniu w trybie określonym odrębnymi przepisami².

§ 3

1. Minister Spraw Wewnętrznych w styczniu i lipcu każdego roku przedstawia Prokuratorowi Generalnemu informację o stosowaniu środków technicznych.

¹ Dok. nr 1.

² Zob. dok. nr 1, przypis 2.

2. Prokurator Generalny może zwrócić się do Ministra Spraw Wewnętrznych o wyjaśnienie istotnych okoliczności co do stosowania środków technicznych w każdej konkretnej sprawie.

§ 4

Porozumienie obowiązuje z dniem podpisania.

**Prokurator Generalny
Polskiej
Rzeczypospolitej Ludowej**
Józef Żyta⁴

**Minister
Spraw Wewnętrznych**
gen. broni Czesław Kiszczak³

Źródło: AIPN, 01099/14, k. 13, druk.

³ Czesław Kiszczak (1925–2015) – od 18 XII 1945 r. jako oficer informacji w GZI WP (najpierw w Oddziale II, następnie w Sekcji I Wydziału II, ponownie w Oddziale II). Od 1 VI 1951 r. p.o. szefa Wydziału Informacji 18 DP, od 28 XI 1952 do 1 IX 1953 r. szef Wydziału III OZI nr 1. Od 27 VI 1957 r. szef Oddziału II Zarządu I SWSW, od 29 IX 1959 r. szef Oddziału WSW MW w Gdańsku. Od 18 III 1965 r. p.o. szefa Zarządu WSW SOW we Wrocławiu, a od 17 I 1966 r. szef. 13 VII 1967 r. został zastępcą szefa WSW, 4 I–5 X 1973 r. p.o. szefa Zarządu II SG WP, a od 6 X 1973 do 4 IV 1979 r. szef Zarządu II SG WP. Od 5 IV 1979 do 23 VII 1981 r. szef WSW. Od lipca 1981 r. podsekretarz stanu w MSW i kierownik ministerstwa. Od 31 VII 1981 do 6 VII 1990 r. minister spraw wewnętrznych. Od 12/13 XII 1981 do 21 VII 1983 r. członek WRON. Od lutego do kwietnia 1989 r. współprzewodniczący obrad Okrągłego Stołu. 2–24 VIII 1989 r. prezes Rady Ministrów, od 12 IX 1989 do 6 VII 1990 r. wiceprezes Rady Ministrów. Służbę wojskową zakończył 3 VII 1991 r. Zob. AIPN, 2174/7098, Akta personalne; <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp: 4 X 2018 r.]. Zob. także: W. Beres, J. Skoczylas, *Generał Kiszczak mówi... prawie wszystko*, Warszawa 1991; *Instrukcje pracy kontrwywiadowczej Wojskowej Służby Wewnętrznej wraz z instrukcjami prowadzenia dokumentacji i ewidencji (1957–1990)*, oprac. B. Kapuściak, Kraków 2010 (seria „Normatywy aparatu represji”, t. 2), s. 25–27; L. Kowalski, Cz. Kiszczak. *Biografia gen. broni Czesława Kiszczaka*, Poznań 2015; W. Sawicki, *Współpraca Wojciecha Jaruzelskiego z organami Informacji Wojskowej w świetle materiałów wschodnioniemieckiej Stasi (Studium źródłoznawcze)*, „BIPN” 2010, nr 3 (110), s. 97–109.

⁴ Józef Żyta (1927–2006) – od sierpnia 1978 do maja 1984 r. zastępca prokuratora generalnego, od 1 VI 1984 do 30 III 1990 r. prokurator generalny PRL. Zob. T. Mołdawa, *Ludzie władzy 1944–1991...*, s. 242.

Nr 3

1985 luty 4, Warszawa – Zarządzenie nr 08/85 Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów (tajne)

W związku z art. 14 ust. 1 z dnia 14 lipca 1983 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów (DzU nr 38, poz. 172), uchwałą nr 180 Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów oraz porozumieniem z dnia 2 lutego 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym PRL w tej sprawie zarządza się, co następuje:

§ 1

Środki techniczne, o których mowa w § 1 uchwały nr 180 Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów, zwanej dalej uchwałą, mogą stosować funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej przestrzegając zasad zawartych w zarządzeniu.

§ 2

1. Do występowania z wnioskami o stosowanie środków technicznych upoważnieni są dyrektorzy: Departamentów I–VI, Biur: Śledczego, Kryminalnego i Studiów SB, Szef Zarządu WSW JW MSW oraz szefowie wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych.
2. Decyzję o stosowaniu środków technicznych, o których mowa w § 1 uchwały, podejmuje Minister Spraw Wewnętrznych na podstawie uzasadnionych wniosków kierowników jednostek, o których mowa w ust. 1.
3. Minister może upoważnić do podejmowania decyzji, o których mowa w ust. 2, jak również do ustalania sposobu, trybu i taktyki stosowania środków technicznych, szefów służb – nadzorujących jednostki, o których mowa w ust. 1.

§ 3

Szef Służby Zabezpieczenia Operacyjnego:

- 1) prowadzi ewidencję decyzji o stosowaniu środków technicznych z podaniem numeru sprawy, przyczyn stosowania, osiągniętych wyników i sposobu wykorzystania uzyskanych wiadomości,
- 2) przedstawia Ministrowi Spraw Wewnętrznych dwa razy w roku do 15 stycznia i 15 lipca – pisemne sprawozdanie o stosowaniu środków technicznych.

§ 4

Materiały zawierające wiadomości nie mające związku z zapobieżeniem niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa, o których mowa w § 1 uchwały, zwłaszcza doty-

czące życia osobistego, podlegają zniszczeniu w trybie określonym odrębnymi przepisami¹.

§ 5

Wykorzystanie materiałów uzyskanych w drodze stosowania środków technicznych w postępowaniu karnym następuje za pośrednictwem Biura Śledczego MSW.

§ 6

Szczegółowy sposób, tryb i taktykę postępowania przy stosowaniu środków technicznych określi instrukcja w § 2 zarządzenia.

§ 7

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Minister
gen. broni Czesław **Kiszcza**k

Źródło: AIPN, 01099/14, k. 14, druk.

---

¹ Zob. dok. nr 1, przypis 2.

Nr 4

1985 kwiecień 25, Warszawa – Instrukcja z dnia 25 kwietnia 1985 r. o szczegółowych sposobach, trybie i taktyce postępowania przy stosowaniu środków technicznych (tajne)

Na podstawie § 6 Zarządzenia nr 08/85 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 4 lutego 1985 r. w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów¹ – postanawia się co następuje:

Postanowienia ogólne

§ 1

Środkami technicznymi w rozumieniu art. 14 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o urządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów (DzU nr 38, poz. 172) oraz § 1 uchwały nr 180 Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów² – są urządzenia służące do:

- 1) kontroli rozmów telefonicznych,
- 2) kontroli rozmów prowadzonych w różnych okolicznościach,
- 3) kontroli korespondencji i przesyłek pocztowych,
- 4) kontroli korespondencji telegraficznej,
- 5) obserwacji i dokumentowania zdarzeń,
- 6) badania fizycznego i chemicznego substancji i przedmiotów,
- 7) wykonania czynności przygotowawczych niezbędnych do użycia środków technicznych.

§ 2

Do występowania z wnioskami o stosowanie środków technicznych wyszczególnionych w § 1 upoważnieni są kierownicy jednostek organizacyjnych wymienieni w § 2 zarządzenia nr 08/85 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 4 lutego 1985 r. w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów – zwanego dalej zarządzeniem.

§ 3

Wymienione w § 1 przepisy prawne wprowadzają następujące ograniczenia w stosowaniu środków technicznych:

- 1) środki techniczne mogą być stosowane w celu zapobieżenia niebezpieczeństwu popełnienia określonych rodzajów przestępstw,
- 2) mogą być stosowane wyłącznie określone w § 1 rodzaje środków technicznych,
- 3) środki techniczne mogą być stosowane w celu utrwalenia śladów i dowodów przestępstwa do czasu wszczęcia postępowania karnego.

¹ Dok. nr 3.

² Dok. nr 1.

Postanowienia szczegółowe

§ 4

1. Decyzje o stosowaniu środków technicznych w postaci urządzeń, o których mowa w § 1 pkt 1–6, w celu utrwalenia śladów i dowodów, podejmują na wniosek kierowników jednostek organizacyjnych wymienionych w § 2 „zarządzenia”, Minister Spraw Wewnętrznych lub upoważniony przez Ministra Szef Służby nadzorujący jednostkę wnioskującą (zał. nr 1).
2. Materiały uzyskane przy użyciu środków technicznych, o których mowa w § 1 pkt 1–6, mogą być przekazane prokuraturze wyłącznie na mocy postanowienia Ministra Spraw Wewnętrznych lub upoważnionego przez Ministra Szefa Służby nadzorującego jednostkę wnioskującą (zał. nr 2).
3. Do uzyskania postanowień wymienionych w ust. 2 należy przedłożyć następujące dokumenty:
  - 1) formalne wnioski kierowników jednostek organizacyjnych wymienionych w § 2 „zarządzenia” o stosowanie środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów,
  - 2) opinię Dyrektora Biura Śledczego MSW o prawnych możliwościach wykorzystania utrwalonych śladów i dowodów,
  - 3) opinię kierownika właściwej jednostki techniczno-operacyjnej o możliwościach wykorzystania utrwalonych śladów i dowodów w aspekcie ochrony sposobów oraz metod pracy techniczno-operacyjnej.

§ 5

Na podstawie postanowienia, o którym mowa w § 4 ust. 2, kierownicy właściwych jednostek techniczno-operacyjnych przekazują Dyrektorowi Biura Śledczego MSW utrwalone ślady i dowody.

§ 6

Kierownicy właściwych jednostek techniczno-operacyjnych prowadzą ewidencję decyzji i postanowień, o których mowa w § 4 ust. 1 i 2 z podaniem numeru sprawy, przyczyn stosowania środków technicznych oraz osiągniętych wyników.

§ 7

1. Informacje zapisane na taśmie magnetofonowej, magnetowidowej lub filmowej i innych nośnikach informacji, przeznaczone do celów procesowych, należy przekazywać w postaci duplikatów bez innych materiałów i sygnałów pomocniczych występujących w oryginale.
2. Informacje pochodzące z kontroli korespondencji i przesyłek pocztowych przeznaczone do celów procesowych należy przekazywać w postaci kserokopii treści. Oryginalne zapisy, z których wykonano kopię, przechowuje się do czasu zakończenia sprawy na zasadach odnoszących się do materiałów operacyjnych.

Postanowienia końcowe

§ 8

1. Przekazanie materiałów prokuraturze może nastąpić wyłącznie za pośrednictwem Biura Śledczego MSW.
2. Wykorzystanie przekazanych do Biura Śledczego MSW materiałów uzyskanych za pośrednictwem urzędów, o których mowa w § 1 pkt 1–6, w środkach masowego przekazu, może nastąpić na podstawie postanowienia prokuratora lub sądu.
3. W przetwarzaniu dla celów publikacyjnych materiałów, o których mowa w ust. 2, powinni uczestniczyć kompetentni pracownicy właściwych jednostek techniczno-operacyjnych.

§ 9

1. Materiały zawierające wiadomości nie mające związku z zapobieżeniem niebezpieczeństwu popełnienia przestępstwa, zwłaszcza dotyczące życia osobistego obywateli, podlegają komisijnemu i protokolarnemu zniszczeniu dokonywanemu w jednostkach techniczno-operacyjnych, z których pochodziły.
2. Niszczenie materiałów wymienionych w ust. 1 odbywa się zgodnie z przepisami o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej³.

§ 10

Dyrektorzy właściwych jednostek techniczno-operacyjnych są zobowiązani przedkładać Szefowi Służby Zabezpieczenia Operacyjnego dwa razy do roku do 5 stycznia i do 5 lipca materiały umożliwiające sporządzenie sprawozdania o stosowaniu środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów⁴.

Dyrektor Departamentu I MSW
gen. bryg. Z[dziszław] Sarewicz⁵

Dyrektor Departamentu VI
ppłk Z[bigniew] Jabłoński⁶

³ Zarządzenie nr 60/83 Ministra Spraw Wewnętrznych z 29 VI 1983 r. w sprawie szczegółowych zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową (§ 65). Zob. *Obieg kancelaryjny dokumentacji jawnej i niejawnej w normatywach aparatu bezpieczeństwa PRL w latach 1945–1990*, oprac. M. Komaniecka-Łyp, Kraków 2019 (seria „Normatywy aparatu represji”, t. 7) [w druku].

⁴ Załączniki stanowią: Wniosek o stosowanie środków technicznych (zał. nr 1), Postanowienie Ministra Spraw Wewnętrznych o przekazaniu prokuraturze materiałów uzyskanych za pośrednictwem środków technicznych stosowanych w celu utrwalenia śladów i dowodów (zał. nr 2), Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych do Prokuratora Generalnego o zarządzenie ścigania karnego na podstawie materiałów uzyskanych w wyniku stosowania środków technicznych (zał. nr 3), Zarządzenie przez Prokuraturę Generalną wszczęcia postępowania przygotowawczego na podstawie wniosku Ministra Spraw Wewnętrznych o stosowaniu środków technicznych (zał. nr 4).

⁵ Zdżiszław Sarewicz (1930–2015) – od 1 IX do 10 XI 1956 r. uczestniczył w rocznym kursie Departamentu I KdsBP, ale kurs został rozwiązany w listopadzie 1956 r., a on sam zwolniony. 8 IX 1958 r. przyjęty jako oficer operacyjny Wydziału VIII Departamentu II, od 1 VIII 1962 r. starszy oficer operacyjny w tym samym wydziale. 1 VII 1965 r. inspektor Wydziału V Depar-

Dyrektor Departamentu II MSW
płk J[anusz] Sereda⁷

Dyrektor Biura Śledczego
płk Z[bigniew] Pudysz⁸

Dyrektor Departamentu III MSW
gen. bryg. H[enryk] Dankowski⁹

Dyrektor Biura Kryminalnego
płk Z[bigniew] Jabłoński¹⁰

tamentu II, od 1 II 1968 r. w Wydziale I Departamentu II (jako inspektor, od 1 I 1969 r. jako starszy inspektor). 20 VIII 1969 r. oddelegowany do Jednostki Wojskowej nr 2000 II SG WP. Od 1 IV 1971 r. pełnił funkcje kierownicze w Wydziale VII Departamentu II (jako zastępca naczelnika, od 10 VIII 1971 r. p.o. naczelnika). Od 15 XI 1971 r. naczelnik Wydziału IX Departamentu II, od 1 VIII 1972 r. naczelnik Wydziału IV tegoż Departamentu. Od 15 VII 1974 r. zastępca dyrektora Departamentu II, od 23 IX 1983 r. dyrektor Departamentu I, od 20 X 1988 r. dyrektor Departamentu II MSW. Od 1 XI 1989 r. Szef Służby Wywiadu i Kontrwywiadu, a w okresie 4 VI–31 VII 1990 r. szef służby na etacie niejawnym Departamentu II MSW. Zob. AIPN, 003088/268, t. 1–2, Akta osobowe; <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp 2 XI 2017 r.].

⁶ Zbigniew Jabłoński (ur. 1940) – przyjęty 1 XII 1964 r. do Referatu ds. Bezpieczeństwa w KPMO w Brzezinach, od 5 IX 1966 do 21 VII 1967 r. był studentem Oficerskiej Szkoły Operacyjnej SB w CW MSW w Legionowie. 1 X 1967 r. został przeniesiony do KWMO w Warszawie, od 1 XI 1967 r. w Wydziale IV KWMO w Warszawie (jako inspektor, od 1 XI 1970 r. starszy inspektor, od 1 XII 1971 r. kierownik grupy, od 1 X 1973 r. zastępca naczelnika). Od 1 X 1975 r. przeniesiony do KWMO w Ciechanowie na stanowisko naczelnika Wydziału IV. Od 4 VIII 1976 r. do 30 VI 1979 r. studiował w ASW na specjalności prawn-administracyjnej i ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego. Od 1 VII 1979 r. w Wydziale I Departamentu IV (jako inspektor, od 1 VIII 1980 r. zastępca naczelnika, a od 1 IV 1981 r. naczelnik). 10 V 1982 r. został zastępcą dyrektora Departamentu IV MSW, a od 1 III 1985 do 15 II 1988 r. pełnił funkcję dyrektora Departamentu VI. Zob. AIPN, 0604/1925, Akta osobowe; <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp 5 XI 2017 r.].

⁷ Janusz Sereda (ur. 1943) – przyjęty 14 XI 1968 r. na stanowisko inspektora Wydziału V Departamentu II MSW, od 1 VIII 1974 r. starszy inspektor Wydziału VIII Departamentu II. Od 15 VI 1977 r. w Departamencie II (zastępca naczelnika Wydziału IX, od 15 XII 1977 r. naczelnik Wydziału IX). 1 VII 1982 r. został zastępcą dyrektora Departamentu II, 26 IX 1983 r. dyrektor Departamentu II, zwolniony 31 VII 1990 r. Zob. AIPN, 003988/49, Akta osobowe; <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp 5 XI 2017 r.].

⁸ Zbigniew Pudysz (1931–2010) – przyjęty 1 VIII 1957 r. jako oficer śledczy w Wydziale II Biura Śledczego MSW, od 1 I 1959 r. starszy inspektor w tym wydziale. 15 X 1962 r. przeniesiony do Katedry Prawa i Kryminalistyki CW w Legionowie na stanowisko wykładowcy, od 1 IX 1965 r. ponownie w Biurze Śledczym MSW (najpierw inspektor Wydziału Inspekcji, od 15 X 1965 r. inspektor Wydziału Ogólnego, od 1 V 1968 r. starszy inspektor w tym wydziale). Od 1 VI 1969 r. pełnił funkcje kierownicze w Biurze Śledczym (zastępca naczelnika Wydziału II, od 15 III 1973 r. zastępca naczelnika Wydziału Inspekcji, od 1 VI 1980 r. naczelnik Wydziału II). 1 II 1983 r. został zastępcą dyrektora Biura Śledczego, a 1 VIII 1983 r. dyrektorem, którą to funkcję pełnił do 31 VII 1990 r. (od 26 VI 1985 pełnił równocześnie funkcję podsekretarza stanu). Zob. AIPN, 0243/1, t. 1–2, Akta osobowe; <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp 6 XI 2017 r.].

⁹ Henryk Dankowski (ur. 1929) – 30 VI 1958 r. przyjęty do Wojskowej Służby Wewnętrznej. W WSW do maja 1982 r.; od 2 VII 1959 r. starszy pomocnik szefa ds. kontrwywiadu Zarządu WSW Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Oddział WSW w Szczecinie, od 9 XI 1961 r. w Zarządzie WSW Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy, od 3 VI 1968 r. do

Dyrektor Departamentu IV MSW
płk Z[ygmunt] Baranowski¹¹

Dyrektor Biura Studiów SB
płk Wł[adysław] Kuca¹²

20 V 1977 r. w Oddziale II Zarządu II Szefostwa WSW (starszy pomocnik szefa, następnie p.o. zastępcy szefa i zastępca, a od 15 IV 1977 r. szef). W 1976 r. odbył kurs specjalny w Wyższej Szkole KGB w Moskwie. Od 21 V 1977 r. p.o. szefa Zarządu WSW Pomorskiego Okręgu Wojskowego, od 19 III 1979 r. szef. Od 25 V 1982 r. dyrektor Departamentu III MSW, a od 10 VII 1985 r. równocześnie zastępca szefa Służby Bezpieczeństwa. 20 XII 1986 r. mianowany podsekretarzem stanu, a 31 X 1989 r. I zastępcą ministra spraw wewnętrznych. Zob. AIPN, 0604/1922, t. 1–2, Akta osobowe; <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp: 6 XI 2017 r.].

¹⁰ Zbigniew Jabłoński (1933–2012) – od listopada 1956 r. w resorcie, od 1 VI 1958 r. kierownik brygady Sekcji Służby Wywiadowczej KDMO Warszawa Wawer (od 1 VIII 1960 r. kierował brygadą do walki z przestępstwami kryminalnymi). Od 1 II 1963 r. kierownik Sekcji Kryminalnej KDMO Warszawa Praga Śródmieście. Od 16 XI 1965 r. naczelnik Wydziału Służby Wywiadowczej KDMO Warszawa Praga Północ. Od 1 V 1966 r. zastępca naczelnika Wydziału do Walki z Przestępstwami przeciwko Życiu i Zdrowiu KMO m.st. Warszawy. Następnie w kierownictwie Wydziału Kryminalnego KSMO (od 1 I 1968 r. zastępca naczelnika, od 16 XI 1968 r. naczelnik). Od 1 XII 1969 r. zastępca komendanta stołecznego MO ds. MO, od 1 VII 1971 r. I zastępca. Od 15 IX 1972 do 16 IX 1981 r. komendant wojewódzki MO w Krakowie. Od 16 IX 1981 r. w dyspozycji dyrektora Departamentu Kadr MSW, od 15 II 1982 r. główny specjalista w kierownictwie KGMO. Od 15 VII 1983 r. dyrektor Biura Kryminalnego KGMO. Zob. GAP, Akta osobowe. Zob. także: W. Frazik, F. Musiał, M. Szpytma, M. Wenklar, *Ludzie bezpieki województwa krakowskiego. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1945–1990. Informator personalny*, wyd. 2 (zmienione i uzupełnione), Kraków 2009, s. 285–287.

¹¹ Zygmunt Baranowski (1933–1985) – 1 VII 1955 r. przyjęty do służby w WUBP Gdańsk, początkowo w Wydziale II (sekcja 8, następnie 7), od 1 I 1957 r. w Stacji „N” Wydziału „I” (jako oficer techniki, od 1 I 1959 r. kierownik zmiany Stacji „N” na wolnym etacie zastępcy kierownika Stacji). Od stycznia 1962 r. w Wydziale II KWMO w Gdańsku (kierownik zmiany Stacji „N”, od 15 IV 1962 r. starszy oficer Grupy 3, 1 I 1969 r. kierownik Grupy, 16 VI 1970 r. zastępca naczelnika). 15 I 1973 r. naczelnik Wydziału II KWMO w Gdańsku. Od 1 VI 1975 r. zastępca komendanta MO ds. SB w Szczecinie. Od 4 III 1980 r. zastępca komendanta wojewódzkiego ds. SB w Katowicach. 15 XI 1984 r. dyrektor Departamentu IV MSW. 15 V 1985 r. zmarł. Zob. AIPN, 0604/882, Akta osobowe; <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp: 4 X 2018 r.].

¹² Władysław Kuca (ur. 1934) – 28 VII 1954 r. przyjęty do WUBP w Poznaniu jako referent Sekcji 7 Wydziału III, następnie w Wydziale III WUdsBP w Poznaniu (od 1 IV 1955 r. w Sekcji 1, od 1 VI 1956 r. w Sekcji 6). Od 1 I 1957 r. w Wydziale III KWMO w Poznaniu (oficer, od 1 XI 1962 r. kierownik Grupy, od 1 XI 1971 r. zastępca naczelnika). 15 II 1973 r. przeniesiony na stanowisko starszego inspektora Wydziału II Departamentu III MSW. Od 1 X 1974 r. st. inspektor Wydziału V, 20 XII 1974 r. zastępca naczelnika Wydziału V Departamentu III. 15 VII 1979 r. zastępca naczelnika Wydziału III Departamentu III „A”. Od 1 VI 1982 do 24 VI 1985 r. dyrektor Biura Studiów SB. Pozostawał w dyspozycji dyrektora Departamentu Kadr. Od 31 VII 1989 do 20 IV 1990 r. delegowany do pracy w grupie operacyjnej Departamentu V w ZSRR na etacie niejawnym Departamentu V, 10 V 1990 r. zwolniony. Zob. AIPN, 0604/1541, t. 1–2, Akta osobowe; <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp 4 X 2018 r.].

Dyrektor Departamentu V MSW
gen. bryg. J[ózef] Sasin¹³

Szef Zarządu WSW
Jednostek Wojskowych MSW
płk W[incenty] Romanowski¹⁴

Źródło: AIPN, 01099/14, k. 15–16, druk (instrukcja); AIPN, 01099/14, k. 17–18 (załączniki nr 1, 2); AIPN, 00735/1227, s. 108–109 (załączniki nr 3, 4).

¹³ Józef Sasin (ur. 1934) – 1 IX 1954 r. przyjęty do WUBP w Szczecinie jako referent Sekcji X Wydziału I. Następnie od 1 IV 1955 r. w Sekcji V Wydziału II WUdsBP w Szczecinie. Od 8 V 1957 r. w Wydziale III KWMO w Szczecinie (oficer operacyjny, od 1 IV 1961 r. kierownik Grupy III, od 1 IV 1967 r. kierownik Grupy VI). 15 VI 1970 r. przeniesiony do MSW na etat niejawnego inspektora Wydziału III Departamentu III. Od 1 VII 1970 r. w Wydziale VI Departamentu III (inspektor, od 1 V 1972 r. zastępca naczelnika). 1 IV 1976 r. mianowany naczelnikiem Wydziału VII Departamentu III, a trzy lata później naczelnikiem Wydziału VII Departamentu III „A”. 21 X 1980 r. zastępca dyrektora Departamentu III „A”. 7 XII 1981 r. dyrektor Departamentu V, 24 VIII 1989 r. dyrektor Departamentu Ochrony Gospodarki. 4 V 1990 r. w dyspozycji Departamentu Kadr, zwolniony 31 VII 1990 r. Zob. AIPN, 0604/1923, t. 1–2, Akta osobowe; <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp 4 X 2018 r.].

¹⁴ Wincenty Romanowski (1923–2011) – od 12 XI 1945 do 14 XI 1950 r. oficer Informacji Wojskowej, od 1 XII 1950 do 1 VI 1958 r. w organach administracji wojskowej, od 2 VI 1958 do 7 II 1975 r. w Centralnym Archiwum Wojskowym. Od 8 II 1975 do 4 VI 1975 r. oddelegowany do Zarządu II Sztabu Generalnego WP (JW 2000) do służby w przedstawicielstwie PRL w Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie. Od 5 VI 1975 do 15 X 1979 r. zastępca szefa Centralnego Archiwum Wojskowego ds. naukowych. Od 15 X 1979 do 20 VIII 1981 r. w szefostwie WSW MON, od 7 IX 1981 do 12 V 1983 r. główny specjalista Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych MSW, od 12 V 1983 do 1 II 1989 r. szef Zarządu WSW Jednostek Wojskowych MSW, od 1 II 1989 do 30 VII 1990 w dyspozycji Departamentu Kadr MSW. Zwolniony ze służby rozkazem z 30 VII 1990 r. Zob. AIPN, 2174/8279, Akta personalne; <http://katalog.bip.ipn.gov.pl> [dostęp 4 X 2018 r.]. Zob. także: J. Wygoda, R. Peterman, *Zapomniane organy bezpieczeństwa państwa – Wojskowa Służba Wewnętrzna KBW i WOB, Wojskowa Służba Wewnętrzna Jednostek Wojskowych MSW*, „ARwPRL” 2012, nr 1 (10), s. 145.

Załącznik nr 1 – Wniosek o stosowanie środków technicznych

„ZATWIERDZAM”
MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

dnia .....

Zał. Nr 1

T A J N E

WNIOSEK Nr .....

Na podstawie § 2 zarządzenia Nr 08/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 lutego 1985 r. w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów — wnioskuje stosowanie środków technicznych wobec osoby podejrzewanej.

1. Nazwisko, imię, imię ojca .....
adres zamieszkania .....
2. Podejrzewanej o .....
3. Nr sprawy operacyjnej .....
4. Określić wnioskowany środek techniczny .....
5. Utrwalić ślady i dowody w postaci .....

.....
Kierownik jednostki wnioskującej

Opinia jednostki realizującej wniosek

.....
.....
.....
.....

Załącznik nr 2 – Postanowienie Ministra Spraw Wewnętrznych o przekazaniu prokuraturze materiałów uzyskanych za pośrednictwem środków technicznych stosowanych w celu utrwalenia śladów i dowodów

Zał. Nr 2

T A J N E

**POSTANOWIENIE
MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH**

z dnia .....

**o przekazaniu materiałów uzyskanych za pośrednictwem
środków technicznych stosowanych w celu utrwalenia
śladów i dowodów**

Na podstawie art. 14 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów (Dz.U. nr 38, poz. 172) oraz uchwały Nr 180 Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1984 r. w sprawie określenia zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów, a także w związku z porozumieniem z dnia 2 lutego 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym PRL w tej samej sprawie — postanawiam wykorzystać w postępowaniu karnym niżej wymienione utrwalone ślady i dowody popełnienia przestępstwa przez osobę podejrzaną:

1. Nazwisko, imię, imię ojca .....
adres zamieszkania .....
2. Podejrzaną o .....
3. W zakresie wynikającym z akceptowanego wniosku nr .....
z dnia .....

**MINISTER
SPRAW WEWNĘTRZNYCH**

W załączeniu:

- 1) Wniosek z dnia ..... o stosowaniu środków technicznych wobec osoby podejrzejwanej.
- 2) Opinia Dyrektora Biura Śledczego MSW.
- 3) Opinia Dyrektora jednostki techniczno-operacyjnej.

MONIKA KOMUNICZAK-BYP
Podstuchy zgodnie z prawem...

Załącznik nr 3 – Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych do Prokuratora Generalnego o zarządzenie ścigania karnego na podstawie materiałów uzyskanych w wyniku stosowania środków technicznych

POLSKA RZECZPOSPOLITA LUDOWA
MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

Załącznik nr 3

T A J N E

Nr .....

Warszawa, ...

PROKURATOR GENERALNY
POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

Przesyłając materiały w postaci taśmy magnetofonowej i stenogramu dot. treści rozmowy przeprowadzonej w dniu .....
przez ..... z .....,
w jego(jej) mieszkaniu wskazujące na utrzymywanie (przez nich) kontaktów z wywiadem ....., informuję, że w oparciu o przepisy art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów oraz uchwały nr 180 Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1984 r. w sprawie określania zasad użycia i rodzajów środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów.

— zarządziłem dokonanie utrwalenia treści rozmowy prowadzonej przez ..... z .....
w jego(jej) mieszkaniu .....
w dniu .....

Jednocześnie na podstawie § 2 pkt 1 porozumienia z dnia 2 lutego 1985 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Prokuratorem Generalnym PRL w sprawie stosowania środków technicznych w celu utrwalenia śladów i dowodów wnoszę o:

— zarządzenie wszczęcia na tej podstawie śledztwa p-ko .....

..... i .....,
— włączenie do postępowania przedmiotowej taśmy magnetofonowej.

Mając na uwadze, że wymienieni prowadzą działalność szpiegowską na rzecz ....., zasadne jest wszczęcie na tej podstawie śledztwa i włączenie taśmy do materiałów postępowania przygotowawczego.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

(—) .....

Załącznik nr 4 – Zarządzenie przez Prokuraturę Generalną wszczęcia postępowania przygotowawczego na podstawie wniosku Ministra Spraw Wewnętrznych o stosowaniu środków technicznych

